OLIY TA'LIMDA O'QITISH USULLARINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

Abdulazimov Ilhom Isroil o'g'li
Saburova Dilbar Marat qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti 4-kurs talabalari
Chirchiq, O'zbekiston
Elektron pochta: ilhomabdulazimov49@gmail.com , telefon +99894 2080318

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida qo'llanilayotgan zamonaviy o'qitish usullarining mohiyati, ularning ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llashning ahamiyati yoritib berilgan. Shuningdek, talabalar mustaqil fikrlashini rivojlantirish, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar hamda talaba markazli ta'lim yondashuvining afzalliklari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, innovatsion pedagogika, interfaol metodlar, talaba markazli ta'lim, raqamli texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv, masofaviy ta'lim.

Аннотация. В данной статье раскрывается сущность современных методов обучения, применяемых в системе высшего образования, их роль в повышении качества образования, а также значение использования инновационных педагогических технологий. Кроме того, анализируются преимущества развития самостоятельного мышления студентов, применения интерактивных методов, цифровых технологий и студентоориентированного подхода в обучении.

Ключевые слова: высшее образование, инновационная педагогика, интерактивные методы, студентоориентированное обучение, цифровые технологии, компетентностный подход, дистанционное обучение.

Abstract. This article explores the essence of modern teaching methods used in the higher education system, their role in improving the quality of education, and the importance of applying innovative pedagogical technologies. It also analyzes the advantages of developing students' independent thinking, the use of interactive methods, digital technologies, and the student-centered approach in education.

Keywords: higher education, innovative pedagogy, interactive methods, student-centered learning, digital technologies, competency-based approach, distance education.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimi, ayniqsa oliy ta'lim tizimi jadal ravishda rivojlanib bormoqda. Zamonaviy jamiyat yuqori malakali, mustaqil fikrlay oladigan, raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashni talab etadi. Shu sababli an'anaviy o'qitish usullarini takomillashtirish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Oliy ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonini modernizatsiya qilishning asosiy maqsadi – talabalarda bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirish orqali ularni zamonaviy mehnat bozoriga tayyorlashdir. Bu jarayonda zamonaviy o'qitish usullarini qo'llash muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy o‘qitish usullari – bu ta’lim jarayonida talabaning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lashga qaratilgan pedagogik yondashuvlar majmuasidir.

An’anaviy ta’lim tizimida o‘qituvchi asosiy bilim manbai bo‘lib, talaba ko‘proq tinglovchi rolini bajaradi. Zamonaviy ta’limda esa talaba ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Bu yondashuv talaba markazli ta’lim deb ataladi.

Talaba markazli ta’lim quyidagi xususiyatlarga ega: -talabalar mustaqil fikrlashga o‘rgatiladi; -muammoli vaziyatlar asosida bilim beriladi; -guruhli ishlash rivojlantiriladi; -ijodiy fikrlash rag‘batlantiriladi.

Natijada talabalar nafaqat nazariy bilimlarga ega bo‘ladi, balki amaliy ko‘nikmalarni ham egallaydi. Zamonaviy ta’lim jarayonining muhim vazifalaridan biri talabalarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishdir. Tanqidiy fikrlash – bu axborotni tahlil qilish, baholash va asosli xulosalar chiqarish qobiliyatidir.

MUHOKAMA

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun quyidagi metodlardan foydalaniladi:

“INSERT” metodi; “B-B-B” (Bilaman – Bilishni xohlayman – Bildim) metodi; “Sinkveyn” metodi; “Debat” usuli kabi metodlardan foydalanish va tanqidiy fikrlashni rivijlantirish davr talabiga aylanib bormoqda.

Bu metodlar talabalarning faolligini oshiradi hamda mustaqil fikr bildirishga o‘rgatadi. Zamonaviy o‘qitish usullarining afzalliklari ham mavjud. Zamonaviy o‘qitish metodlari quyidagi ijobiy natijalarga olib keladi: talabalar bilim olish jarayonida faol ishtirok etadi; mustaqil ta’lim ko‘nikmalari rivojlanadi; ijodiy fikrlash shakllanadi; nazariya va amaliyot o‘rtasidagi bog‘liqlik kuchayadi; ta’lim jarayoni qiziqarli va samarali bo‘ladi.

Natijada ta’lim sifati oshadi hamda yuqori malakali mutaxassislar tayyorlanadi. Interfaol o‘qitish metodlariga kelib to’xtaladigan bo’lsak ular quyidagicha e’tirof etiladi.

Oliy ta’limda keng qo‘llanilayotgan zamonaviy usullardan biri – interfaol metodlardir. Interfaol metodlar talabalar o‘rtasida muloqotni kuchaytiradi hamda o‘quv jarayonini faol tashkil etishga yordam beradi. Eng samarali interfaol metodlarga quyidagilar kiradi:

1. “Aqliy hujum” metodi

Bu metod talabalarni muammoli vaziyat bo‘yicha erkin fikr bildirishga undaydi. Qisqa vaqt ichida ko‘plab g‘oyalar ilgari suriladi va ular tahlil qilinadi.

2. “Klaster” metodi

Mazkur metod yordamida ma’lum bir mavzu bo‘yicha asosiy tushunchalar tizimli ravishda tasvirlanadi. Bu talabalarning analitik fikrlashini rivojlantiradi.

3. “Munozara” metodi

Talabalar o‘rtasida muayyan masala yuzasidan fikr almashish jarayonini tashkil etadi. Bu metod tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

4. “Rol o‘ynash” metodi

Talabalar real hayotiy vaziyatlarni modellashtirib, turli rollarni bajaradi. Bu usul kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Interfaol metodlar orqali talabalar bilimlarni faol ravishda o‘zlashtiradi va ularni amaliyotda qo‘llashni o‘rganadi. Raqamli texnologiyalar va masofaviy ta’lim. So‘nggi yillarda oliy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalar keng qo‘llanila boshladi. Bu jarayon ayniqsa pandemiya davrida yanada tezlashdi.

Raqamli ta’lim quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

-masofadan turib ta’lim olish;
-onlayn darslar tashkil etish;
-elektron resurslardan foydalanish;
-mustaqil ta’limni rivojlantirish.

NATIJA

Masofaviy ta’lim platformalari yordamida talabalar istalgan joyda va istalgan vaqtda ta’lim olish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa ta’limning moslashuvchanligini oshiradi. Shuningdek, multimedia vositalari, prezentatsiyalar, virtual laboratoriyalar o‘qitish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Zamonaviy oliy ta’lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv muhim o‘rin tutadi. Bu yondashuvning asosiy maqsadi – talabalarda nazariy bilimlar bilan birga amaliy ko‘nikmalarni ham shakllantirishdir. Kompetensiyaviy yondashuv quyidagi elementlarni o‘z ichiga oladi: kasbiy bilimlar; amaliy ko‘nikmalar; mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati; kommunikativ kompetensiya; muammolarni hal qilish ko‘nikmasi. Bu yondashuv orqali bitiruvchilar mehnat bozorida raqobatbardosh bo‘lishi ta’minlanadi.

Oliy ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta’lim jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi. Ularga quyidagilar kiradi: -muammoli ta’lim; -loyiha asosida o‘qitish; -tadqiqot asosida o‘qitish; -modul tizimi; -blended learning (aralash ta’lim).

Masalan, loyiha asosida o‘qitish jarayonida talabalar muayyan loyiha ustida ishlaydi va natijada mustaqil tadqiqot olib borishni o‘rganadi.

Bunday yondashuv talabalarning: ijodiy fikrlashini; tadqiqot olib borish qobiliyatini hamda jamoada ishlash ko‘nikmasini rivojlantiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, oliy ta’lim tizimida zamonaviy o‘qitish usullarini qo‘llash ta’lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv hamda innovatsion pedagogik texnologiyalar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta’lim jarayonini tashkil etuvchi va yo‘naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Shu sababli oliy ta’lim muassasalarida innovatsion o‘qitish usullarini keng joriy etish kelajak mutaxassislarini tayyorlashda muhim omil hisoblanadi. Yana ham shuni aytib o’tish maqsadga muvofiqki, zamonaviy oliy ta’lim tizimi an’anaviy bilim berish modelidan bosqichma-bosqich innovatsion va interfaol ta’lim modeliga o‘tib bormoqda. Bu jarayon ta’lim jarayonini yanada samarali tashkil etish, talabalarni mustaqil fikrlaydigan va tashabbuskor shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy o‘qitish usullarini joriy etish orqali ta’lim jarayoni nafaqat bilim berishga, balki talabalarning analitik tafakkuri, kommunikativ qobiliyati hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirishga ham yo‘naltiriladi.

Shuningdek, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlaydi hamda ta’lim jarayonini demokratik va ochiq muhitda tashkil etishga imkon yaratadi. Bunday yondashuv talabalarning o‘z bilimini mustaqil ravishda kengaytirishiga va yangi bilimlarni izlab topishiga turtki beradi.

Kelgusida oliy ta’lim tizimida zamonaviy o‘qitish metodlarini yanada takomillashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish hamda xalqaro tajribalarni

o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa ta’lim sifatini oshirish, yuqori malakali va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Azizxo‘jaeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘qituvchi, 2006.
2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2012.
3. Muslimov N. Pedagogik kompetentlik va professional rivojlanish. – Toshkent: Fan, 2016.
4. Tolipov O., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2017.
5. Xodjaev B. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Tafakkur, 2018.
6. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2015.